

Motion till riksdagen 2019/20:599

av **Runar Filper m.fl. (SD)**

Landsbygdens kulturarv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Jordbruksverket tillsammans med andra myndigheter i högre grad än i dag bör verka för att bevara och utveckla hag- och betesmarkerna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att bevara och utveckla odlingen av de gamla lantsorterna, nyttoväxter, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att bevara och utveckla de hotade svenska lantraserna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett livskraftigt och levande fäbodjordbruk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra ett restaureringsstöd för insatser för och restaurering av kultur- och landskapsvårdande objekt i odlingslandskapet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett särskilt riktat stöd för bevarande av överlopsbyggnader och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda det skogsfinska kultur- och odlingslandskapet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det skogsfinska kulturlandskapet på Unescos världsarvslista och tillkännager detta för regeringen.

Hag- och betesmarker

Under det senaste decenniet har nära en femtedel av Sveriges hag- och betesmarker försvunnit. Traditionellt betraktades ängen som åkerns moder. Foder till kreatur och gödsel till åkrarna hade sitt ursprung i de enorma arealer ängar och våtmarker som användes för slåtter och bete. Ända sedan mitten av 1800-talet har ängsmarker och de naturliga betesmarkerna kontinuerligt minskat i det svenska odlingslandskapet och idag återstår endast en bråkdel av de fornstora arealerna. I biologiskt hänseende är dessa hag-

och betesmarker några av de mest värdefulla och intressanta naturtyper som finns i Sverige när det gäller biologisk mångfald. Det handlar dessutom om att bevara ett vackert öppet landskap med goda förutsättningar för livsmedelsproduktion, sysselsättning, boendemiljöer, turism, rekreation och artrikedom. Jordbruksverket bör tillsammans med andra myndigheter i högre grad än idag verka för att bevara och utveckla hag- och betesmarkerna.

Gamla lantsorter

Med lantsorter avses sorter av nyttoväxter som odlades redan innan den vetenskapliga växtförädlingen vann insteg. Gemensamt för alla lantsorter är att de under lång tid har anpassat sig till förhållandena på den plats där de odlats och utvecklats. Äldre sorter uppvisar stora genetiska skillnader och ger nya möjligheter i växtföljden. Lantsorterna skiljer sig från moderna sorter i odlingsegenskaper exempelvis genom lägre näringsbehov, längre strå och mer utvecklade rotsystem, egenskaper som exempelvis passar väl för ekologisk odling. Även kärnans näringssammansättning och innehåll av spårämnen är i regel högre i de äldre lantsorterna. Det kan konstateras att äldre lantsorter inte bara utgör ett kulturarv utan också en viktig del i arbetet för att bevara den biologiska mångfalden. Insatserna för att bevara och utveckla de gamla lantsorterna ska fortsatt intensifieras.

Lantraserna

De svenska lantraserna har anor i Sverige och är levande bärare av vår kulturhistoria. Dessutom har många lantraser unika egenskaper som är värda att bevara.

Lantrasföreningarna utför idag ett stort arbete med att bevara lantraserna genom att upprätthålla genbanker, rekrytering och information. I genbanken utvecklas och bevaras rasens mest ursprungliga och oförändrade del. Utmärkande för en lantras är därför anpassningarna till den lokala miljön – förmågan att överleva och producera.

Lantrasernas existens hotades när vi gick från ett småskaligt och självhushållande jordbruk till ett mer specialiserat och industrialiserat jordbruk. De äldre husdjuren som var anpassade till de lokala förhållandena var inte tillräckligt effektiva i det storskaliga och mer produktionsinriktade jordbruket. Flera svenska lantraser har sedan dess helt försvunnit eller blivit uppblandade med andra raser. Insatserna för att bevara och utveckla de utrotningshotade svenska lantraserna ska fortsatt intensifieras.

Fäbodbruk

Fäbodbruk innebär att djur vallas på sommarbete under traditionella former. Denna driftstradition har gett upphov till unika kulturyttringar i form av matlagning, musik och traditioner som i just sin form bara finns i Sverige. Det svenska fäbodbruket är och har alltid varit ett komplement till ett småskaligt gårdsbruk i skogs- eller fjällbygd. Där kulle inägomarken producera livsmedel och/eller vinterfoder som inte räckte till för att föda kreaturen året runt. Det går inte att till fullo beräkna den förlust som skulle

åsamkas Sverige om denna bruksform tilläts försvinna. Den svenska historiska identiteten är synonym med ett aktivt fäbodbruk. Besöksnäringen skulle förlora både nationellt och internationellt intresse om detta ännu levande kulturarv förlorades.

Därför ska regeringen i högre grad verka för ett livskraftigt och levande fäbodjordbruk.

Restaureringsstöd för insatser i odlingslandskapet

Marker som växer igen och byggnader som förfaller kan restaureras och vårdas långsiktigt. Betesdjur kan släppas på marker där de gör mest natur- och kulturvårdsnytta. Artrika väggkanter och slätterängar gynnas av slätter och skörd. I ett öppet och aktivt brukat landskap med välbevarade lador, betande djur och synliga vattenspeglar trivs såväl vilda djur och växter som människor och deras boskap. Ersättningar till jordbrukare för skötsel av natur- och kulturmiljöer ger kostnadseffektiv miljönytta. Jordbruksverket, Skogsstyrelsen samt Riksantikvarieämbetet har olika stödformer och varifrån stöd kan sökas. Detta för att restaurera och underhålla kulturmiljöer. Tidigare fanns det genom ”Utvald miljö” i Landsbygdsprogrammet 2007–2013 en möjlighet till ersättning för restaurering av kultur- och landskapsvårdande objekt i odlingslandskapet. Ett sådant restaureringsstöd behöver återinföras.

Stöd för bevarande av överloppsbyggnader i det svenska kulturlandskapet

Det Sverige som många förknippar med de rödmålade stugornas och ladugårdarnas landskap, som så många målade beskriver när de med stolthet berättar om hur hembygden och dess bebyggelse ser ut, den landskapsbilden kan försvinna inom några decennier. Detta om landsbygdens ladugårdar och ekonomibyggnader förfaller, rivs eller ges ändrat utseende och färg. Den faluröda färgen och rödmyllan gjorde sitt intåg på svensk landsbygd och finsk kustbygd under 1800-talets början, då husen på landsbygden i många fall gavs panel och rödfärgades. Alltsedan dess har det svenska kulturlandskapet i stora delar av landet präglats av rödmålade gårdar som blivit en del av det svenska kulturarvet. Det ligger ett estetiskt, upplevelse- och identitetsvärde i byarnas och jordbruksbygdens hus, i de gamla ladugårdarnas och jordbrukslandskapets byggnader. De utgör en del av den svenska historien, traditionen och medverkar till en helhetlig kulturmiljö på landsbygden och i odlingslandskapet. Husens gestaltning och färgsättning utgör en del av kulturarvet. Genom ”Utvald miljö” i landsbygdsprogrammet kunde den som äger en överloppsbyggnad få bidrag av länsstyrelsen för restaurering av överloppsbyggnader och kultur- och landskapsvård av alléer, gårdsgårdar, stenvägar med mera. Med ovanstående i beaktande bör regeringen se över och utreda möjligheten att ta fram ett mer riktat stöd till just restaureringen av gamla ladugårdar och uthus, så kallade överloppsbyggnader som inte längre brukas eller behövs för gårdens drift.

Skydda det skogsfinska kultur- och odlingslandskapet

Okänt för många svenskar idag, är gångna tiders finländska arv och dess påverkan av kultur- och odlingslandskapet. I delar av det svenska landskapet finns sammanhängande skogsbygder som starkt präglats av den gamla finska kulturen. Det vittnar gårdsnamn, byggnadsstil och lägesnamn om, dessutom de få kvarvarande odlingsmarker som bröts på 1600-talet genom att skog höggs ned och svedjebruk förvandlade markerna till odlings- och betesmark. Dessa miljöer är unika. Inte ens i Finland finns bevarade rökstugor på ursprunglig plats, liksom det finns på båda sidor gränsen av Sverige, Värmlands län och Norge, Hedmarks fylke. Huvudsakliga finnbosättningar och finnmarker finns också Dalarna, Gävleborg och i delar av Västernorrlands län. Dessa områden är redan i ett flertal fall naturreservat, som förvaltas för att bevara byggnadsbestånd, slåtterängar, växt- och djurliv och bruka dess inägomark med årlig hävd. Regeringen behöver genom berörda länsstyrelser verka för att skydda de sammanhängande skogsfinska bosättnings- och odlingsmiljöerna som har ringa eller inget skydd. Man behöver även föra fram ett nytt världsarv, enligt Unescos världsarvskonvention, vilket ska gälla Finnskogen med dess finngårdar i Värmlands län. Ett projekt för att förverkliga detta är i startgroparna och initierat av ett antal länsaktörer, men ansökningsprocessen tar ofta lång tid. Regeringens initiativ för att driva frågan, skulle välkomnas.

Runar Filper (SD)

Martin Kinnunen (SD)

Staffan Eklöf (SD)

Mats Nordberg (SD)

Yasmine Eriksson (SD)